

Kadernota 2026-2029

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
Inleiding.....	3
1.1 Meerjarenperspectief.....	5
1.2 Uitkomsten Meicirculaire 2025.....	8
2.1 Programma Samenleven.....	9
2.2 Programma Leefomgeving	10
2.3 Programma Bedrijvigheid.....	12
2.4 Programma Bestuur en ondersteuning.....	13
3.1 Algemene middelen en loon- en prijsstijgingen.....	14
3.2 Ontwikkeling decentralisaties	17
3.3 Autonome beleidsontwikkelingen	19
4.0 Dekkingsplan	21
4.1 Maatregelen laaghangend fruit	24
4.2 Maatregelen bestuurlijke keuzes	26
4.3 Maatregelen fundamentele keuzes	28
Bijlage 1 - Uitgangspunten Programmabegroting 2026-2029	29
Bijlage 2 – Overzicht niet gekozen maatregelen	32
Bijlage 3 - Eerder besloten ombuigingen	33

Inleiding

Het college van burgemeester en wethouders presenteert met deze Kadernota 2026–2029 het financiële kompas voor de komende jaren. We geven inzicht in de verwachte financiële ontwikkelingen en geven u daarmee de mogelijkheid kaders te stellen voor de begroting 2026 en de meerjarenraming tot en met 2029. Dit is de laatste kadernota van deze bestuursperiode: een natuurlijk moment om terug te blikken, aan te geven waar we staan, en vooruit te kijken naar de toekomst.

Afronding van het raadsakkoord

Bijna alle afspraken uit het raadsakkoord zijn inmiddels gerealiseerd. In 2026 pakken we de laatste punten uit het raadsakkoord op, waaronder het BOB-traject over de omgevingsvisie en de regionale economische agenda. Op basis hiervan is deze kadernota beleidsarm. Toch moeten er wel belangrijke beslissingen worden genomen. Ondanks financiële tegenwind zijn we er tot nu toe in geslaagd onze voorzieningen op peil te houden en zijn we koersvast gebleven in het werken aan een financieel gezonde gemeente. Dat betekent echter niet dat er geen belangrijke keuzes voorliggen.

Blijvende financiële onzekerheid vanuit het Rijk

De financiële situatie voor gemeenten blijft onzeker. Waar we hoopten op stabiele afspraken met het Rijk, maken de Voorjaarsnota 2025 en de meicirculaire duidelijk dat de inkomsten uit het gemeentefonds onvoorspelbaar blijven. De val van het Kabinet zorgt voor extra onzekerheid. De gedeeltelijke demping van het zogeheten 'ravijnjaar' lost het onderliggende probleem van de onvoorspelbaarheid niet op. Want de compensatie die het Rijk nu geeft is maar gedeeltelijk en tijdelijk (incidenteel geld). Voor een goed financieel toekomstperspectief is het allereerst noodzakelijk dat de taken en het beschikbare geld vanuit het Rijk in evenwicht zijn. Dat is nu niet het geval. Aanvankelijk stuurden wij op een sluitende begroting in 2029. Met de uitkomsten van de meicirculaire is het gelukt om al vanaf 2026 een sluitende begroting te presenteren.

Daarnaast blijft de manier waarop het Rijk onze inkomsten berekent, ingewikkeld en verandert deze regelmatig. Zo zien we een aanzienlijk verschil tussen de Voorjaarsnota 2025 en de meicirculaire. In dit geval is het een voordelig verschil.¹

Verantwoordelijkheid nemen en keuzes voorbereiden

Als college zetten we ons, samen met andere gemeenten, actief in om de onzekere financiële situatie van gemeenten op de landelijke agenda te houden. Daarbij heeft Lisse ook zelf actie ondernomen. Zo gaan we in de basis uit van het uitvoeren van de wettelijke taken en verplichtingen. Ook voeren we met inwoners, verenigingen en organisaties het gesprek over hun zelfredzaamheid, hun eigen kracht. Wat kunnen mensen zelf en met elkaar oppakken? En waarvoor kun je dan wel bij de gemeente terecht? We moeten het met elkaar doen en staan samen aan de lat. Door de besparingen zoveel mogelijk op een gelijkmatige manier te verdelen over de beleidsterreinen en doelgroepen verdelen we de pijn.

Vier strategische opgaven

Bij de start van deze collegeperiode is het college aan de slag gegaan met vier strategische opgaven om zo kosten te kunnen besparen. Zo is gekeken naar:

¹ Op 12 juni bereikte ons het bericht dat er fouten zitten in de meicirculaire van het gemeentefonds. De impact daarvan is nog niet duidelijk.

1. Accommodatiebeleid
2. Kostenbeheersing decentralisaties
3. Opdrachtverlening gemeenschappelijke regelingen
4. Herijking subsidiebeleid

De laatste zoekrichting was kijken naar het realiseren van meer inkomsten.

En hoewel de strategische opgaven de financiële situatie hebben verbeterd, hebben we door alle onzekerheid nu de verantwoordelijkheid om heroverwegingen in gang te zetten.

Aanvullende inspanningen

Het afgelopen jaar hebben we aanvullende inspanningen verricht: we lieten onze uitgaven analyseren door adviesbureau Berenschot om te zien waar we kunnen bijsturen. En we vroegen onze samenwerkingspartners om hun kosten met 6% te verlagen.

Na overleg met de raad komen we met concrete voorstellen voor bestuurlijke keuzes. Op basis van de bestuurlijke keuzes stellen we nieuwe strategische bestuursopdrachten op, die bijdragen aan een financieel gezond toekomstperspectief. De strategische opdrachten variëren in grootte en mate van impact. Daarbij bestrijken ze verschillende programma's, van samenleven tot bedrijvigheid en dienstverlening. Denk hierbij aan het creëren van één of twee algemene voorzieningen dagbesteding (om de WMO-uitgaven te beperken) en inzicht verkrijgen in de paspoortenpiek. Niet alleen om onze begroting vanaf 2029 structureel sluitend te maken, maar ook om financiële ruimte te creëren voor nieuwe beleidsambities die Lisse toekomstbestendig maken.

Noodzakelijke ruimte voor investeringen

Met het meest recente inzicht van de meicirculaire én de stappen die het college al heeft gezet en voorstelt, ontstaat enige financiële ruimte. Deze ruimte is noodzakelijk voor de verschillende financiële opgaven, die nog niet in de begroting zijn opgenomen. Denk daarbij aan grote vervangingsinvesteringen voor de Grachtbrug en het Integraal Huisvestingsplan voor het onderwijs. Daarnaast is er ook nog geld nodig voor uitvoering van beleid, bijvoorbeeld voor mobiliteit.

Samen werken aan de toekomst van Lisse

De druk op onze middelen blijft hoog. We staan nog steeds voor grote opgaven als het gaat om verduurzaming, klimaatadaptatie en woningbouw. Daarbij zijn nog niet al onze maatschappelijke opgaven vertaald naar de begroting.

Daarom blijven we in gesprek over de toekomst van Lisse – met de raad, het college, én met inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties. We geloven dat we, net als bij het raadsakkoord, samen verder komen. De ervaringen van de afgelopen jaren geven ons daar vertrouwen in.

Namens het college,

Kees van der Zwet

Portefeuillehouder Financiën

1.1 Meerjarenperspectief

Startpunt kadernota 2026

Het startpunt voor deze kadernota vormen de resultaten uit de Programmabegroting 2025-2028 voor de jaarschijven 2026-2028, waarbij het resultaat van 2028 de basis is voor 2029. Vervolgens zijn de uitkomsten van de September- en Decembercirculaire 2024 en de besluiten van de gemeenteraad in 2025 toegevoegd.

Wijzigingen

Onder de wijzigingen zijn de verschillende wijzigingen opgenomen vanuit de zienswijzen van de gemeenschappelijke regelingen (onderdeel van paragraaf 3.1) die de gemeenteraad heeft geaccordeerd in de raadsvergaderingen van mei en juni.

Daarnaast is de begroting verder geactualiseerd met indexaties (3.1 Algemene middelen loon- en prijsstijgingen) en beleidsontwikkelingen (3.3 autonome beleidsontwikkelingen). En zijn de resultaten vanuit de Meicirculaire 2025 verwerkt in het financiële meerjarenperspectief van deze kadernota.

Er worden geen nieuwe voorstellen gedaan in deze kadernota 2026. Het structureel saldo van de kadernota komt uit afgerond € 0,9 miljoen nadelig met een dip in 2028 van afgerond € 1,8 miljoen nadelig.

Maatregelen

Het college doet voor het ombuigen van het negatieve saldo een aantal voorstellen die zijn opgedeeld in effecten vanuit het laaghangend fruit (4.1), bestuurlijke keuzes (4.2) en fundamentele keuzes (4.3).

Als alle voorstellen omgezet worden naar concrete maatregelen conform de eisen van de toezichthouder is het mogelijk om een structureel sluitende begroting voor alle jaren voor te leggen aan de raad.

Financieel is het verloop van het meerjarenperspectief na de verwerking van de eerder genoemde ontwikkelingen is als volgt:

Bedragen x € 1.000, -/- = nadeel	2026	2027	2028	2029
Saldo begroting 2025	-2.782	-2.241	-2.306	-2.306
Restant taakstellingen begroting 2025	-1.075	-1.417	-1.418	-1.418
Voorziening onderhoud gemeentelijke gebouwen (R309)	20	20	20	20
Zienswijze geactualiseerde begroting HLTsamen 2025 (R302)	-12	-12	-12	-12
LED verlichting sportpark ter Specke (R304)	-10	-10	-10	-10
Saldo voor start kadernota	-3.860	-3.660	-3.726	-3.726
Algemene middelen en loon- en prijsstijgingen (3.1)	3.551	3.355	1.992	2.690
Ontwikkelingen decentralisaties (3.2)	-1.016	-979	-796	-796

Bedragen x € 1.000, -/- = nadeel	2026	2027	2028	2029
Autonome beleidsontwikkelingen (3.3)	215	214	214	214
Nog te realiseren ombuigingen eerder besloten (zie bijlage 3)	175	473	473	473
Saldo na actualisatie	-935	-598	-1.844	-1.145
Correctie structurele baten en lasten	81	-110	-174	-174
Saldo voor dekkingsplan	-1.016	-488	-1.670	-971
Dekkingsplan				
A. Laaghangend fruit (4.1)	551	553	556	556
B. Bestuurlijke keuzes (4.2)	910	763	769	769
C. Fundamentele keuzes (4.3)	97	412	412	412
Verwacht saldo begroting 2026-2029	542	1.240	67	766

De getallen die tussen haakjes achter de verschillende categorieën staan, verwijzen naar de desbetreffende paragraaf in deze kadernota.

Toelichting op de tabel

De bovenstaande tabel is een samenvatting van alle financiële ontwikkelingen in deze kadernota. De tabel begint met het saldo van de jaarschijven 2026 t/m 2029 uit de vastgestelde Begroting 2025. De jaarschijf 2029 is een kopie van 2028 en wordt richting de begroting verder geactualiseerd.

In de periode tussen de vaststelling van de Programmabegroting 2025 en het opstellen van de Kadernota 2026-2029 zijn door de raad al besluiten genomen, die het meerjarenperspectief van de gemeente raken.

In het saldo voor start kadernota zijn de resterende taakstellingen uit de huidige meerjarenbegroting verwerkt. Daarmee is in één beeld de opdracht voor deze kadernota duidelijk.

Financiële ombuigingen

In de Begroting 2023-2026 heeft het college aan de raad voorgesteld om, gekoppeld aan opdrachten uit het raadsakkoord, ombuigingen te kunnen realiseren langs vier strategische financiële opgaven te benoemen. Te weten:

1. Accommodatiebeleid
2. Kostenbeheersing decentralisaties
3. Opdrachtverlening gemeenschappelijke regelingen
4. Herijking subsidiebeleid

Bij de start was het richtbedrag per opgave minimaal €100.000, met de mogelijkheid om tussen maatregelen te kunnen compenseren.

In deze bestuursperiode is hard gewerkt aan deze vier opgaven, waar gedurende de periode nog een paar ombuigingen zijn bij gekomen. Veel ombuigingen zijn gerealiseerd. Dit is uiteengezet in de bijlage 'Eerder besloten ombuigingen'. Op hoofdlijnen kan worden aangegeven dat het accommodatiebeleid is vastgesteld, er diverse taakstellingen in het sociaal domein zijn gerealiseerd, de kosten op gemeenschappelijke regelingen zijn verlaagd als gevolg van het proces van de werkgroep FKGR en een goedkopere dienstverlening vanuit de belastingsamenwerking. Tot slot is er gewerkt aan een nieuwe subsidieverordening en zijn bestaande subsidies in kaart gebracht.

Dekkingsplan

Wij hebben door de hele begroting onderzocht welke keuzes mogelijk zijn in de beleidsvrije ruimte. In het rapport van Berenschot zijn die keuzemogelijkheden opgenomen. We hebben daarbij onderscheid gemaakt in de volgende categorieën:

- A. Laaghangend fruit – eenvoudig te realiseren, scherper begroten, beperkte maatschappelijke impact.
- B. Bestuurlijke keuzes – beleidsmatig van aard, met gemiddelde maatschappelijke gevolgen.
- C. Fundamentele keuzes – vergaande keuzes met grote maatschappelijke impact

Wij gaan er vanuit dat de toezichthouder, die eerder zorgen heeft geuit over de opgenomen ombuigingen, positief is op de wijze waarop het gelukt is om tot deze resultaten te komen.

1.2 Uitkomsten Meicirculaire 2025

Algemeen

De gemeente Lisse ontvangt het grootste gedeelte van haar inkomsten via de algemene uitkering van het Rijk. Het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) brengt jaarlijks 3 circulaires uit, waarin het Rijk de gemeenten informeert over de verwachte ontwikkeling van de algemene uitkering uit het gemeentefonds. Er verschijnen jaarlijks circulaires in mei, september en december. Mei is de vertaling van de Voorjaarsnota van de Rijk, september is de vertaling van de Miljoenennota en december rondt het uitkeringsjaar zoveel mogelijk af.

Landelijke ontwikkelingen

Op 28 mei 2025 is de Meicirculaire 2025 gepubliceerd. Aan het gemeentefonds is voor de periode 2025 t/m 2027 ongeveer € 3 miljard beschikbaar gesteld voor de jeugdzorg en voor de terugval in 2026 in het gemeentefonds. Daarnaast ontvangen we een correctie door de ontwikkeling van het BBP en door indexering. Dit is in lijn met de Voorjaarsnota 2025 van het Rijk. De val van het kabinet brengt wel extra onzekerheid met zich mee als het gaat om toekomstige financiële ontwikkelingen.

Voor 2028 en verder worden de beheersmaatregelen uit de Hervormingsagenda Jeugd versterkt en worden aanvullende maatregelen uitgewerkt.

	bedragen x € 1.000			
Resultaat totalen circulaires	2026	2027	2028	2029
Stand Decembercirculaire 2024	42.808	42.914	43.122	42.233
Uitkomst Meicirculaire 2025	3.810	3.545	2.287	3.587
	46.618	46.459	45.409	45.820

Vergelijking omvang algemene uitkering

Zoals zichtbaar in bovenstaande tabel is de verwachting dat in 2026 en 2027 ongeveer € 46,5 miljoen ontvangen gaat worden vanuit de algemene uitkering. Vanaf 2028 wordt een daling verwacht van ongeveer € 1,0 miljoen.

In de Meicirculaire 2025 zijn taakmutaties opgenomen. Deze moeten nog geanalyseerd worden, voordat we kunnen beoordelen of het hier om nieuwe taakmutaties gaat of het om dekking gaat voor al bestaande taken. Hiervoor is een reservering opgenomen. Bij het opstellen van de begroting is deze analyse afgerond en worden de definitieve uitkomsten verwerkt. Het resultaat van de Meicirculaire 2025 in deze kadernota is:

	bedragen x € 1.000			
Effect Kadernota 2026-2029	2026	2027	2028	2029
Uitkomst Meicirculaire 2025	3.810	3.545	2.287	3.587
Taakmutaties met hogere kosten	-160	-160	-160	-160
Verwerking Meicirculaire in de Kadernota 2026-2029	3.650	3.385	2.127	3.427

2.1 Programma Samenleven

Wij werken vanuit de Maatschappelijke agenda aan brede welvaart, met als belangrijke accenten normaliseren, bestaanszekerheid, kansengelijkheid, positieve gezondheid en omzien naar elkaar.

We zien een aantal ontwikkelingen waar we rekening mee moeten houden naast de uitwerking van de Maatschappelijke agenda. Zo zien we de kloof in gezondheid tussen welvarende en minder welvarende inwoners groeien. En we hebben te maken met toenemende vergrijzing, tekorten op de arbeidsmarkt en stijgende zorgkosten. Daar komt bovenop dat er de komende jaren minder geld beschikbaar is om alles te doen wat nodig is.

Dit alles betekent dat het steeds belangrijker wordt om na te denken over onze kerntaken en het verdelen van de schaarse middelen. Het vraagt om meer aandacht voor preventie, zelfredzaamheid en eigen kracht, met zorg voor diverse doelgroepen en kwetsbaren. Het is belangrijk dat jongeren kunnen zijn wie ze zijn, zonder dat er een zorgtraject wordt ingeschakeld voor alles dat niet gemiddeld is. Dat ouderen zo lang mogelijk zelfstandig kunnen blijven wonen en dat kwetsbare groepen in de eigen gemeente kunnen wonen met daarbij passende zorg wanneer dat nodig is. In het nieuwe Volkshuisvestingsprogramma zal onder meer worden gekeken naar meer passende woonruimte voor deze groepen. Via samenwerking met onze netwerken werken we aan actieve buurten die naar elkaar omkijken. Deze ontwikkelingen vragen steeds meer van samenredzaamheid binnen buurten en sociale netwerken; het versterken van gemeenschappen op basis van omzien naar elkaar en het gebruik maken van elkaars talenten.

We werken toe naar passend en inclusief onderwijs, waarin voor elk kind een passende plek is. De komende jaren verwachten we investeringen op basis van het Integraal Huisvestings Plan (IHP). We versnellen elementen uit de visie op sport, om noodzakelijke investeringen te kunnen realiseren.

Bij het uitvoeren van onze lokale Maatschappelijke agenda zoeken we de samenwerking met het uitvoeringsprogramma Duin- en Bollenstreek. Datzelfde geldt voor de regio deal Sierteeltregio die begin 2025 is toegekend.

2.2 Programma Leefomgeving

Transitie Omgevingswet

Met ingang van 1 januari 2024 is de Omgevingswet in werking getreden. Dit was echter pas het begin van een lange transitieperiode waarin gewerkt wordt aan het bereiken van de veranderingen en doelstellingen zoals beoogd door de Omgevingswet. Hiervoor geeft de wet de tijd tot eind 2026 voor de omgevingsvisie en eind 2031 voor het omgevingsplan.

De gemeente heeft een vastgestelde omgevingsvisie. Om te voldoen aan de wettelijke vereisten moeten in 2026 nog enkele beleidsvisies verwerkt worden in de omgevingsvisie. Uiteindelijk is dan al het strategische beleid voor de fysieke leefomgeving terug te vinden in één omgevingsvisie. De gemeente heeft een tijdelijk omgevingsplan, dit zijn de huidige bestemmingsplannen en de door het Rijk gedecentraliseerde (vooral milieu) regels. Dit tijdelijke omgevingsplan wordt aangevuld met regels uit verordeningen die toezien op de fysieke leefomgeving. Daarnaast moeten alle regels uit de verschillende bestemmingsplannen gelijkgetrokken worden, omdat de gemeente maar één omgevingsplan heeft voor haar hele grondgebied.

De beleidscyclus biedt een structuur om de instrumenten van de Omgevingswet te ordenen. De komende jaren gaan we gebruiken om de beleidscyclus in te richten in de organisatie.

Huisvesting verschillende doelgroepen

De woningmarkt in Nederland staat al een aantal jaren onder zware druk. Verschillende doelgroepen zoeken hun plek in de woningmarkt. Denk hierbij aan jongeren op zoek naar hun eerste woning maar ook senioren die wellicht kleiner willen gaan wonen maar wel een zorgbehoefte hebben. Daarnaast is ook het huisvesten van statushouders, asielzoekers en andere ontheemden een wettelijke taak.

De wet Versterking regie op Volkshuisvesting treedt naar verwachting 1 januari 2026 in werking. De val van het kabinet maakt dit onzeker. Deze wet geeft het Rijk, provincies en gemeenten de wettelijke instrumenten om regie te voeren op de volkshuisvesting. Deze wet richt zich op (1) regie op aantallen woningen en locaties, (2) regie op betaalbare woningen en evenredige verdelingen van woningen en (3) verstevigen van de lokale prestatieafspraken. In de wet is bepaald dat gemeenten naast de reguliere doelgroepen de gemeente in het Volkshuisvestingsprogramma ook o.a. de volgende aandachtsgroepen opneemt: mantelzorgers/-ontvangers, mensen met een verstandelijke of lichamelijke beperking en/of psychische kwetsbaarheid, daklozen/dreigendkdaklozen, uitstromers uit Beschermd Wonen (BW)/Maatschappelijke opvang (MO) en Jeugdzorg met verblijf, arbeidsmigranten en woonwagenbewoners.

Bereikbaarheid

De groeiende ruimtebehoefte om te kunnen wonen, werken en recreëren heeft gevolgen voor de al onder druk staande bereikbaarheid van de gemeente en de regio.

De gemeenten Hillegom, Lisse, Teylingen, Noordwijk, Katwijk en Haarlemmermeer werken samen met de provincies Noord- en Zuid-Holland en de metropoolregio Amsterdam in het project Mobiliteit Noordelijke Duin- en Bollenstreek & Haarlemmermeer. Binnen dit project zitten verschillende deelprojecten die zowel de bereikbaarheid per fiets, OV en auto, als de leefbaarheid en verkeersveiligheid zullen verbeteren.

In de komende jaren komt daarbij een aanvullende opgave. Op de A44 tussen A4 Knooppunt Burgerveen en Oegstgeest zullen 4 bruggen en viaducten in fases vervangen worden door Rijkswaterstaat. Deze vervanging is nodig gezien de technische levensduur van deze zogeheten kunstwerken. Tijdens deze werkzaamheden zal de regio verkeershinder ervaren. In samenwerking

met Rijkswaterstaat werken we aan een bereikbaarheidsplan om de hinder voor inwoners, ondernemers en bezoekers te beperken.

Duurzaamheid

In het verlengde van de Regionale en Lokale Energiestrategie wordt een verkenning uitgevoerd naar het realiseren van een hoge temperatuur warmtenet op basis van geothermische warmte. Energiebesparing en duurzame opwek van stroom blijven onverminderd belangrijk. Ook netcongestie, circulaire economie en klimaat adaptieve inrichting van de openbare ruimte vragen in toenemende mate beleidsaandacht.

2.3 Programma Bedrijvigheid

Economie

Regionale samenwerking

We willen een aantrekkelijke gemeente zijn waar bedrijven succesvol kunnen ondernemen. Om dit te doen zijn de gemeenten Hillegom, Lisse, Teylingen, Noordwijk en Katwijk akkoord gegaan met een jaarlijkse bijdrage aan de governance van de Economic Board en de programmadoelen van de Economic Board. Daarvoor is het wel noodzakelijk dat de Economic Board jaarlijks komt met een volwaardig uitvoeringsprogramma en resultaten overlegt van projecten die een wezenlijke impact hebben voor de economie van de streek. Dat is dan de basis voor toekenning van de projectgelden. In afwachting van de resultaten over 2025 en het jaarprogramma 2026 is de financiële bijdrage aan de Economic Board verlaagd. Op basis van de inhoud van de stukken en regionale afstemming wordt een financieringsvraag voor 2026 aan de gemeenteraad voorgelegd. De financiering van de Economic Board na 2026 wordt bepaald aan de hand van de (tussentijdse) evaluatie van de resultaten. Daarnaast werken Hillegom, Lisse, Teylingen en Noordwijk aan het uitvoeringsprogramma behorende bij de Regionale Bedrijventerreinen Strategie.

Aantrekkelijk centrum

Met de vastgestelde centrumaanpak zorgen we ervoor dat het centrum van Lisse ook in de toekomst een aantrekkelijk centrum blijft om te wonen, recreëren en verblijven. Samen met onze ondernemers en ondernemersverenigingen werken we de komende jaren aan de uitvoering van het centrumplan.

Recreatie en Toerisme

Wandelnetwerk

Samen met onze buurgemeenten werken we aan het toegankelijk maken van het buitengebied voor recreanten door middel van een uitgebreid wandelnetwerk. Met behulp van vrijwilligers worden bestaande wandelpaden onderhouden en ontbrekende stukken in kaart gebracht. Daarbij kijken we ook nadrukkelijk naar de mogelijkheden om langs de wandelpaden nieuwe heggen en hagen aan te leggen.

Uitvoeringsprogramma verblijfsrecreatie

Hillegom, Lisse en Teylingen hebben gezamenlijk een visie op verblijfsrecreatie opgesteld. De komende jaren gaan we aan de slag met de uitvoering van maatregelen die voortkomen uit die visie.

Erfgoed

Cultuurhistorische waarden

We vinden het belangrijk om monumenten, historische landschappen en andere cultuurhistorische waarden in stand te houden. We streven naar behoud van het cultureel erfgoed in onze gemeente en het zichtbaar maken hiervan. In plaats van een subsidiërende rol hebben we een actief, stimulerende rol vanuit ons netwerk voor ogen.

Beschermen, beleven, benutten

We willen erfgoed behouden door het te beschermen, beleven en benutten. Het is belangrijk dat erfgoed goed zichtbaar is in het dorp en het landschap.

Verplichtingen

We houden ons aan de wettelijke en gemeentelijke verplichtingen die zijn vastgelegd in wetten en verordeningen.

2.4 Programma Bestuur en ondersteuning

Participerende overheid

Wettelijke verplichting Inspraakverordening per 1-1-2027

Op dit moment zijn gemeenten verplicht, op grond van artikel 150 van de Gemeentewet, om een inspraakverordening te hebben. In deze verordening is geregeld wanneer en op welke wijze inwoners betrokken worden bij de voorbereiding van beleid. De wet wijzigt de Gemeentewet met ingang van 1 januari 2025. Gemeenten moeten hun inspraakverordening vanaf dat moment binnen twee jaar (voor 1-1-2027) vervangen door een participatieverordening. Het doel is dat inwoners niet alleen betrokken worden bij de totstandkoming van beleid, maar ook bij de uitvoering en de evaluatie van beleid. Daarnaast moeten gemeenten in de participatieverordening bepalen onder welke voorwaarden het uitdaagrecht wordt toegepast. Het uitdaagrecht houdt in dat inwoners en maatschappelijke partijen de gemeente vragen om de uitvoering van een gemeentelijke taak over te nemen.

De participatieverordening vraagt een permanent andere inzet van de gemeente. De verordening moet passen bij de cultuur en werkwijze van de gemeente en de behoeften van de inwoners. In 2026 moet de nieuwe verordening worden vormgegeven, uitgewerkt en vastgesteld.

Samenwerkende overheid

Regiodeal

Op 3 februari jl. maakte het Rijk bekend dat de Regiodeal voor de Sierteeltregio "Gezond leven tussen bloemen, bollen en bomen" is geselecteerd voor de Regiodeal in de zesde tranche. Het Rijk heeft 10 miljoen euro gereserveerd voor de gehele sierteeltregio, die breder is dan sec de Duin- en Bollenstreek.

De propositie voor de Regiodeal biedt een goede basis om op voort te bouwen. In drie pijlers (leefomgeving, arbeidsmigratie en arbeidsmarkt) is uitgewerkt welke ambities de regio wil realiseren, met daarachter contouren van een voorlopige projectenlijst. In de komende maanden moet de propositie verder worden uitgewerkt, met als aandachtspunt dat de gereserveerde rijksbijdrage van 10 miljoen euro lager is dan gevraagd. De pijlers sluiten grotendeels aan bij de topprioriteiten uit de Uitvoeringsagenda DBS, m.u.v. de pijler arbeidsmigratie, welke geen plek had in de uitvoeringsagenda.

De cofinanciering vanuit de Duin- en Bollenstreek regio is mede afhankelijk van de besluitvorming over de financiering van de Economic Board en bijdragen van eventuele andere stakeholders. De komende maanden worden de projecten verder uitgewerkt.

Verwachting is dat dit geen extra middelen of capaciteit zal vragen, behalve mogelijk op het onderwerp arbeidsmigratie, hier kan voorsnog geen inschatting van gemaakt worden.

De komende maanden wordt onderstaande uitgewerkt, met als doel om 1 januari 2026 voortvarend met de uitvoering te kunnen starten:

- Een convenant met het Rijk, met een beschrijving van de opgaven, de te bereiken doelen, de inspanningen die daarvoor nodig zijn, de rollen en verantwoordelijkheden van alle betrokken partijen en een globale verdeling van de middelen over drie programmalijnen.
- Een samenwerkingsovereenkomst, ondertekend door de regionale stakeholders die een rol spelen in de governance (nader uit te werken), met afspraken over het uitvoeringsprogramma, de uitvoeringsorganisatie, de regionale governance, invulling van de kassiersfunctie en de wijze waarop over de toekenning van middelen wordt besloten.

3.1 Algemene middelen en loon- en prijsstijgingen

Voor het kunnen blijven uitvoeren van de gemeentelijke taken is de gemeente Lisse afhankelijk van de algemene middelen. Die worden in belangrijke mate ontvangen vanuit de algemene uitkering, maar ook dividenden en belastingen zijn inkomstenbronnen die nodig zijn om stijgingen van lonen en prijzen op te kunnen vangen. Als begrotingsspelregel wordt daarom voorgesteld om de algemene middelen en de loon- en prijsstijgingen in beginsel als een gesloten systeem te beschouwen. Een tekort van baten en lasten dient dan te worden opgevangen door gelijksoortige maatregelen. Dit past bijvoorbeeld ook bij het rijksbeleid om de ontwikkeling van de algemene uitkering te koppelen aan het BBP en de wens van gemeenten om meer autonomie te krijgen op het belastinggebied.

Bedragen x € 1.000, -/- = nadeel	2026	2027	2028	2029
Baten				
1. Algemene uitkering verwerking Septembercirculaire 2024	625	598	524	0
1. Algemene uitkering verwerking Decembercirculaire 2024	-8	53	111	0
1. Algemene uitkering verwerking Meicirculaire 2025	3.650	3.243	1.767	3.059
2. Indexatie Onroerende Zaakbelasting met 2,7%	223	223	223	223
3. Aanpassing opbrengst OZB aan waardeontwikkeling WOZ	124	124	124	124
Totaal	4.613	4.240	2.748	3.405

Bedragen x € 1.000, -/- = nadeel	2026	2027	2028	2029
Lasten				
4. Zienswijzen gemeenschappelijke regelingen	-456	-279	-150	-109
5. Indexatie loon- en prijsstijgingen	-606	-606	-606	-606
Totaal	-1.062	-885	-756	-715

Saldo ontwikkeling algemene middelen en loon- en prijsstijgingen	3.551	3.355	1.992	2.690
---	--------------	--------------	--------------	--------------

Toelichting per post:

1. Algemene uitkering

In deze kadernota zijn de uitkomsten van drie circulaires verwerkt. Ten aanzien van de uitkomsten van de Meicirculaire 2025 is een uitgebreide toelichting opgenomen in paragraaf 1.3.

2. Indexatie Onroerende Zaakbelasting (OZB) met 2,7%

De opbrengst van OZB-woningen en niet woningen wordt jaarlijks geïndexeerd op basis van het percentage van materiële budgetten. Dit percentage is voor 2025 vastgesteld op 2,7%. Dit levert

in de begroting een extra inkomst op van € 223.000. Dit is in overeenstemming met de begrotingsuitgangspunten in bijlage 1 van deze kadernota.

3. Aanpassing opbrengst OZB aan waardeontwikkeling

Gemeenten krijgen een korting op de algemene uitkering op basis van de waardeontwikkeling van de woningen en niet-woningen. Als de waardeontwikkeling van het vastgoed omhoog gaat, dan worden gemeenten meer gekort in de algemene uitkering.

Voor Lisse gaat dit om een negatief effect van € 124.000 in 2025 en verder. Door de OZB-opbrengst van woningen en niet-woningen vanaf 2025 met dit bedrag te verhogen, hanteren we dezelfde grondslag als het rijk en creëren we geen negatief effect meer op het begrotingssaldo. Dit betekent een stijging van 1,5% boven op de reguliere indexatie.

4. Zienswijzen gemeenschappelijke regelingen

De gemeente Lisse laat via verschillende verbonden partijen taken uitvoeren. De begrotingen voor 2026-2029 zijn de afgelopen periode ter zienswijze aangeboden aan de gemeenteraad. De gemeente verwerkt deze begrotingen één op één in haar eigen begroting als de gemeenteraad een positieve zienswijze geeft. Daarmee zijn bijdragen aan de verbonden partijen verplichte uitgaven voor de begroting van de gemeente Lisse. In onderstaande tabel is een totaaloverzicht opgenomen van alle gemeenschappelijke regelingen en de bijbehorende bijstellingen in deze kadernota.

De gemeenschappelijke regelingen hebben vanuit de gezamenlijke gemeenten de opdracht gekregen om 6% bezuiniging te realiseren in de begroting 2026. We zien dat de gemeenschappelijke regelingen hier op verschillende wijzen mee zijn omgegaan. De mate waarin bezuinigingen zijn gerealiseerd verschilt per regeling. Het is aan de gemeenteraden om hier via de zienswijze procedure op te reageren. De maatregelen die gemeenschappelijke regelingen hebben genomen, hebben ook impact voor onze inwoners.

De bijstellingen van de ISD Bollenstreek (Wmo, participatie etc.) en de Jeugdhulpverlening via SOZorg zijn opgenomen bij het onderdeel 'Ontwikkeling decentralisaties'. De kosten voor de uitvoeringsorganisatie of de overhead zijn opgenomen in onderstaande tabel.

Bedragen x € 1.000, -/- = nadeel	2026	2027	2028	2029
Holland-Rijnland	28	28	28	28
ISD Bollenstreek (alleen uitvoeringskosten)	10	10	10	10
HLTsamen indexatie	-556	-549	-549	-549
Taakstelling HLTsamen	213	274	335	335
Belastingen Bollenstreek Noordwijk	31	75	75	75
GR SOZorg (alleen uitvoeringsorganisatie)	-61	-57	-57	-57
Hecht	-27	-27	-27	-27
Provalu (GR KDB)	-162	-111	-55	6
Omgevingsdienst West-Holland	79	90	102	82
Veiligheidsregio Hollands-Midden	-11	-11	-11	-11
Totaal	-456	-279	-150	-109

Gemeenschappelijke Regelingen - HLTsamen

In de afgelopen maanden is er in de organisatie hard gewerkt aan het in beeld brengen van de mogelijke keuzes die gemaakt kunnen worden om voor gemeente Lisse een meerjarig sluitend financieel beeld te realiseren. De impact op de personele effecten als gevolg van de beleidskeuzes in maatregelen is nihil tot zeer beperkt.

Het bestuur van HLTsamen heeft voorjaar 2025 de directie opdracht gegeven om in kaart te brengen wat HLTsamen kan bijdragen door besparingen op de bedrijfsvoering. De ambitie is om te komen tot een lijst van maatregelen met een minimaal besparingseffect van 6% op de overhead/bedrijfsvoering.

De uitvoering van deze opdracht is op 20 mei begonnen en zal, naar verwachting lopen tot eind juli.

Voor in de kadernota's van de gemeenten geeft HLTsamen een eerste indicatie hiervoor. In de begrotingen worden de uiteindelijke keuzes van het HLTsamen bestuur verwerkt. Hierbij wordt gezocht naar een balans tussen een substantiële bijdrage leveren aan de tekorten en het 'gezond en vitaal' houden van HLTsamen.

De eerste indicatie voor een haalbare bezuinigingen is als volgt;

Gemeente	2026	2027	2028	2029
Hillegom	181.650	233.550	285.450	285.450
Lisse	213.290	274.230	335.170	335.170
Teylingen	305.060	392.220	479.380	479.380
Totaal	700.000	900.000	1.100.000	1.100.000

De maatregelen die leiden tot deze bedragen kwalificeren zich als bestuurlijke keuzes.

Ze leiden tot een afname van de flexibiliteit om binnen de bedrijfsvoering verzuim en verloop op te vangen. Dit kan leiden tot tussentijdse voorstellen aan het bestuur. Ze leiden tot een risico op materiële kosten omdat de indexatie FKGR niet wordt doorgevoerd. Dit kan zichtbaar worden in de tussenrapportage en/of jaarrekening van HLTsamen. Ze leiden mogelijk ook tot een lager tempo in de doorontwikkeling van HLTsamen, zoals vastgelegd in de lange termijn opdracht. In het voorstel aan het bestuur van HLTsamen worden de consequenties uitgewerkt en gewogen.

5. Indexatie

Bij het opstellen van de Begroting 2026 wordt rekening gehouden met een aantal vaste begrotingsuitgangspunten. Deze zijn opgenomen in bijlage 1. Voor de indexatie van de lasten in de begroting worden 3 verschillende indexatie percentages gehanteerd. De uitwerking hiervan is opgenomen in onderstaande tabel.

Bedragen x € 1.000, -/- = nadeel	2026	2027	2028	2029
Indexatie materiële budgetten 2,7%	-404	-404	-404	-404
Indexatie salarissen en sociale lasten 2,1%	-35	-35	-35	-35
Indexatie subsidies 2,2%	-167	-167	-167	-167
Totaal Indexatie loon- en prijsstijgingen	-606	-606	-606	-606

3.2 Ontwikkeling decentralisaties

In deze paragraaf zijn alle ontwikkelingen opgenomen met betrekking tot de decentralisaties.

Bedragen x € 1.000, -/- = nadeel	2026	2027	2028	2029
Baten				
1. Actualisatie Buig	170	170	170	170
2. Meicirculaire 2025	0	0	0	0
Totaal	170	170	170	170

Bedragen x € 1.000, -/- = nadeel	2026	2027	2028	2029
Lasten				
3. Ontwikkeling kosten jeugdzorg via GR Soz	-1.738	-1.700	-1.517	-1.517
4. Ontwikkeling kosten decentralisaties via de ISD Bollenstreek	551	551	551	551
Totaal	-1.186	-1.149	-966	-966

Saldo ontwikkeling decentralisaties	-1.016	-979	-796	-796
--	---------------	-------------	-------------	-------------

Toelichting per post:

Baten

1. Actualisatie BUIG

Op basis van de laatste inschatting van de BUIG verwachten we vanaf 2026 € 170.000 extra inkomsten. Zie ook de toelichting bij de lasten 'Ontwikkeling kosten decentralisaties via de ISD Bollenstreek'.

2. Algemene uitkering verwerking Meicirculaire 2025

De onlangs verschenen Meicirculaire 2025 is in deze kadernota 2026 verwerkt. Hiermee wordt rekening gehouden met de meest actuele opgave van de inkomsten van de algemene uitkering van het Rijk.

In de dialoogsessie met de raad op 26 mei is een eerste voorlopige grove berekening van de algemene uitkering gemaakt op basis van de Voorjaarsnota van het Rijk. Met het verschijnen van de Meicirculaire kon pas de werkelijke hoogte van de algemene uitkering worden berekend. Dit is een fijnere berekening gebaseerd op diverse specifieke maatstaven zoals aantal inwoners, leerlingen en WOZ-waarden (etc.) van de gemeente Lisse. Deze berekening wijkt af van de eerdere voorlopige berekening op basis van de Voorjaarsnota door een hogere uitkeringsfactor, een lagere correctie van de WOZ-waarden en hogere indexatie vanuit het Rijk.

Stelpost jeugdzorg eigen bijdrage

Het Rijk neemt in de algemene uitkering een financieel voorschot op de nog te nemen maatregelen om het jeugdzorgstelsel te beheersen door korting op de algemene uitkering. Tot 2028 krijgen de gemeenten nl. nog een vergoeding voor deze nog te nemen maatregelen in de jeugdzorg. Vanaf 2028 verwacht het Rijk dat de gemeenten de effecten van deze maatregelen gaan merken door lagere kosten. Voor deze posten is onderzocht of hiervoor al rekening is gehouden in de begroting

van de SoZ. Daaruit blijkt dat alleen nog geen rekening gehouden is met lagere uitgaven voor de eigen bijdrage jeugdzorg.

Onze toezichthouder, de Provincie Zuid-Holland, staat toe dat de gemeente Lisse hiervoor een stelpost opneemt vanaf 2028 van € 268.000. In de berekening van de meicirculaire is deze stelpost opgenomen. De effecten van de meicirculaire voor decentralisaties zijn verwerkt in de tabel in paragraaf 3.1.

Lasten

3. Ontwikkeling kosten jeugdzorg via GR Soz

Vanaf 2025 wordt een behoorlijke stijging van de jeugdzorg verwacht in het onderdeel Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf. Met de taskforce worden er vanaf 2026 investeringen (lokaal en regionaal) gedaan om hervormingen te verwezenlijken. Deze moeten resulteren in lagere lasten in de aankomende jaren.

4. Ontwikkeling kosten decentralisaties via de ISD Bollenstreek

Op basis van de Begroting 2025 van de ISD Bollenstreek, die voor zienswijze heeft voor gelegen, wordt verwacht dat de kosten voor onder andere de Wmo, Participatie en inburgering met ongeveer € 1,4 miljoen gaan stijgen. Hier staat tegenover dat we vanuit de BUIG extra inkomsten verwachten van afgerond € 0,9 miljoen. Zie ook de baten.

3.3 Autonome beleidsontwikkelingen

In deze paragraaf zijn alle autonome beleidsontwikkelingen opgenomen.

Bedragen x € 1.000, -/- = nadeel	2026	2027	2028	2029
Baten				
1. Actualisering inkomsten Opvang Ontheemden	381	379	379	379
Totaal	381	379	379	379

Bedragen x € 1.000, -/- = nadeel	2026	2027	2028	2029
Lasten				
1. Actualisering uitgaven Opvang Ontheemden	-132	-132	-132	-132
2. Aanvullend budget ICT raadspecialist	-13	-13	-13	-13
3. Aanvullend budget structureren functie procesregisseur	-10	-10	-10	-10
4. Verhoging budget advocaatkosten	-13	-13	-13	-13
5. Actualisatie Onderwijsachterstandenbeleid	18	18	18	18
6. Actualisatie premie aansprakelijkheidsverzekering	-16	-16	-16	-16
Totaal	-166	-166	-166	-166

Saldo ontwikkeling autonome beleidsontwikkelingen	215	214	214	214
--	------------	------------	------------	------------

Toelichting per post:

1. Budgetneutraal maken inkomsten en uitgaven opvang Ontheemden

Voor mogelijke uitgaven met betrekking tot de opvang ontheemden ramen we deze alleen als deze worden opgenomen in de begroting van één van onze gemeenschappelijke regelingen. Conform de begrotingsrichtlijnen van de provincie is het toegestaan om hier tegenover inkomsten vanuit het Rijk te ramen, ondanks dat de verlenging van de financiering nog niet is toegezegd. Hierdoor ontstaat in de Kadernota 2026 eenmalig een voordeel, omdat we in de begroting 2025 al wel kosten hadden geraamd, maar nog geen dekking hadden opgenomen. Lisse heeft als buffer nog een reserve Opvang Ontheemden die ingezet kan worden als de dekking vanuit het Rijk wegvalt.

2. Aanvullend budget ICT raadspecialist

Het opgenomen budget voor de ICT raadspecialist bij HLTsamen is ontoereikend.

3. Aanvullend budget structureren functie procesregisseur

De procesregisseur draagt bij aan vastgelopen complexe casuïstiek, sturing op de zorg- en veiligheidsketen en heeft een coördinerende gemeentelijke rol bij de Wet verplichte GGZ. Het budget wat hiervoor beschikbaar is binnen de gemeente Lisse is ontoereikend.

4. Verhoging budget advocaatkosten

Gelet op de inzet van de huisadvocaat in de afgelopen twee jaar & de inzet in Q1 van 2025, is de verwachting dat in 2025 en verdere jaren een evenredig beroep wordt gedaan op de inzet van de huisadvocaat.

5. Actualisatie Onderwijsachterstandenbeleid

De gemeente Lisse krijgt geld voor Onderwijsachterstandenbeleid en is een cofinancieringsregeling. Jaarlijks worden de inkomsten en de uitgaven conform de laatste beschikking verwerkt. In deze kadernota leidt dit tot een klein voordeel.

6. Actualisatie premie aansprakelijkheidsverzekering

De kosten voor de aansprakelijkheidsverzekering vallen structureel hoger uit dan begroot.

4.0 Dekkingsplan

1. Aanleiding: structurele opgave

De gemeente Lisse staat voor een structurele financiële opgave van circa € 3,7 miljoen in 2028-2029. Deze opgave vloeit voort uit autonome ontwikkelingen zoals loon- en prijsstijgingen, risico's in het gemeentefonds (het 'ravijnjaar'), nog in te vullen taakstellingen, beleidsmatige ambities en eerdere raadsbesluiten met structurele gevolgen. Om te komen tot een meerjarig sluitende begroting, is het noodzakelijk om kritisch te kijken naar de bestaande uitgaven en beleidsruimte binnen de begroting.

Tegen deze achtergrond heeft adviesbureau Berenschot onderzocht waar binnen de begroting van Lisse beleidsvrijheid aanwezig is, en welke keuzemogelijkheden er zijn om tot besparingen te komen. Dit onderzoek vormt een belangrijk vertrekpunt voor bestuurlijke en politieke besluitvorming in aanloop naar de begroting 2026-2029.

2. Aanpak: een feitelijk-technisch vertrekpunt

De analyse van Berenschot is gebaseerd op de programmabegroting 2025 en heeft een financieel-technisch karakter. De uitkomsten zijn bedoeld als 0-meting, zonder politieke of maatschappelijke weging. Het doel is om helder te maken waar beïnvloedbare ruimte zit, niet om direct te sturen op bezuiniging, maar om keuzeruimte inzichtelijk te maken.

Uitgangspunten van de analyse:

- Wettelijke taken zijn als vaststaand uitgangspunt genomen.
- Eigen beleid van de gemeenteraad bovenop wettelijke eisen is beschouwd als beïnvloedbaar.
- Lopende verplichtingen en subsidies (zoals convenanten of beschikkingen) worden nagekomen tot het einde van de looptijd; voortijdige beëindiging is niet meegenomen.
- Beëindiging ná afloop van contracten of subsidies is wél meegenomen als keuzemogelijkheid.
- Uitgaven met gekoppelde inkomsten (zoals specifieke uitkeringen) zijn als niet-beïnvloedbaar beschouwd.
- Analyse is uitgevoerd op basis van taakvelden volgens het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV).
- Cijfermatige ruimte moet altijd worden beoordeeld in samenhang met inhoudelijke, maatschappelijke en politieke overwegingen.

Daarnaast is samen met medewerkers een inventarisatie gemaakt van concrete maatregelen, voorzien van toelichting, beleidseffecten en indicatieve besparingen.

3. Resultaten: maatregelen in beeld

Het onderzoek leverde een breed en divers palet aan mogelijke maatregelen op:

- In totaal zijn 187 maatregelen geïnterpreteerd.
- De structureel beïnvloedbare ruimte loopt op van € 11 miljoen in 2026 tot € 13 miljoen in 2028 (ca. 16% tot 18% van de begroting).
- Het totaal aan keuzemogelijkheden komt uit op circa € 7,5 miljoen in 2026, oplopend tot € 10,7 miljoen in 2028.
- 9% van de maatregelen betreft 'laaghangend fruit'; het overgrote deel vergt inhoudelijke en bestuurlijke afwegingen.

Indeling naar impact:

Om het effect van de maatregelen inzichtelijk te maken, is gewerkt met drie impactcategorieën waarbinnen de maatregelen zijn gecategoriseerd:

- A. Laaghangend fruit – eenvoudig te realiseren, scherper begrotenbepaalde maatschappelijke impact.
- B. Bestuurlijke keuzes – beleidsmatig van aard, met gemiddelde maatschappelijke gevolgen.
- C. Fundamentele keuzes – vergaande keuzes met grote maatschappelijke impact

De meeste keuzes bevinden zich in categorie B en C, wat onderstreept dat substantiële keuzes nodig zijn om tot een structureel sluitende begroting te komen. In bijlage 2 is een overzicht opgenomen van mogelijke maatregelen waarvoor het college niet heeft gekozen.

4. Vervolg: richtinggevende keuzes

De resultaten uit het Berenschot-onderzoek en de keuzes in maatregelen die hiermee voorgelegd worden aan de raad vormen de basis voor het vervolgproces richting de programmabegroting 2026–2029. In het proces richting de begroting 2026 worden de keuzes van maatregelen verder uitgewerkt.

Het college gebruikt de analyse als input voor een zorgvuldig besluitvormingstraject, waarin financiële houdbaarheid, maatschappelijke waarde en bestuurlijke koers met elkaar in balans worden gebracht.

5. Strategische opdrachten

De gemeente Lisse heeft een stevige financiële uitdaging vanaf 2026 om de begroting duurzaam en structureel in evenwicht te krijgen. Op basis van de huidige voorstellen slagen we hierin.

Door de Voorjaarsnota van het kabinet is het zgn. 'ravijnjaar' in feite verschoven van 2026 naar 2028. Ook is de rekening van een aantal ontwikkelingen en ambities nog niet verwerkt in het perspectief. Het gaat dan om het Integraal Huisvestingsplan (IHP) en mobiliteitsopgaven zoals m.b.t. fietspaden. Met de landelijke hervormingsagenda en het maatregelenpakket taskforce jeugd is een koers bepaald.

Het College is van plan om de volgende strategische opdrachten uit te zetten om verdere financiële ruimte te creëren. Dit vereist incidentele investeringen om de structurele besparingen te realiseren.

Programma 1 Samenleven

- 1. Sport:** Opvolging sportvisie en onderzoek naar mogelijkheden binnen het accommodatiebeleid. Kernvragen: waar is de gemeente van? Sober. Wat betalen de verenigingen/ leden zelf? Hoe ziet eigen verantwoordelijkheid er hierbij uit? Moeten we alle sporten blijven faciliteren?
- 2. Bibliotheek:** Wat is onze visie op de bibliotheekfunctie? Hoe ziet dit eruit en wat betekent dit voor onder andere de activiteiten en openingstijden van de bibliotheek? Mede in ogenschouw nemend de aankomende wetswijziging.
- 3. Algemene voorzieningen:** Creëren van één of twee algemene voorzieningen dagbesteding (t.b.v. besparingen bij de ISD op WMO indicaties dagbestedingen).
- 4. Subsidies:** Met betrekking tot subsidies zijn er twee opties mogelijk. Of een generieke taakstelling die verder uitgewerkt wordt (bijv. 6%) of een inhoudelijke uitwerking van besparing op de subsidies. Het college kiest voor de lijn van de inhoud via de brede welzijnsorganisatie Welzijnswijk.
- 5. Integraal Huisvestingsplan Onderwijs:** verkenning naar een inclusieve school

Programma 2 Leefomgeving

- 6. Mobiliteit en openbare ruimte:** Meer integraliteit en samenwerking met andere disciplines. Onderzoek naar de gewenste kwaliteitsniveau van het wegbeheer; wat doen we wel/ niet?
- 7. Openbaar Groen:** Financieren van hagen in de D&B via een nieuw investeringsfonds Programma Landelijk Gebied (creëren breder bestedingsdoel van bestaande middelen vanuit een nieuw programma). Het college gaat op zoek naar fondsen om dit verder van cofinanciering te voorzien.

Programma 3 Bedrijvigheid

- 8. Economische ontwikkeling:** Strategische agenda vanuit de gemeente opstellen. Wat doen we lokaal wat regionaal? Het College zal naar aanleiding van de evaluatie van de Economic Board deze agenda uitwerken en de mate van ondersteuning bepalen die zij wenselijk en passend acht en doet daarvoor voorstellen bij de begroting.

Programma 4 Bestuur en ondersteuning

- 9. Dienstverlening:** Onderzoek naar het effect op de dienstverlening (wachttijden) bij terugdraaien van de intensivering t.b.v paspoortenpiek (aanpassen openingstijden loketten).
- 10. Huisvesting:** Onderzoek naar samenvoeging van kantoorfuncties in gemeentehuizen HLT en/of diensten en partijen onderbrengen in het gemeentehuis (accommodatiebeleid)

De strategische opgaven worden in het vervolgtraject geprioriteerd en uitgezet in de tijd.

4.1 Maatregelen laaghangend fruit

Het college heeft onder laaghangend fruit diverse bezuinigingsmaatregelen opgenomen die technisch van aard zijn en een minimale tot geen maatschappelijke impact hebben. De maatregelen bestaan met name uit scherper begroten van de uitgaven en inkomsten op basis van ervaringen in het verleden.

Het effect van de keuzes in de categorie laaghangend fruit lopen op vanaf afgerond € 636.000 in 2026 naar afgerond € 641.000 in 2029.

Programma	Maatregel	2026	2027	2028	2029
1. Samenleven	Inkomsten op doorbelasting publieke heffingen in begroting verwerken	200.000	200.000	200.000	200.000
	Scherper begroten armoedegelden	25.000	25.000	25.000	25.000
	Scherper begroten budget 'Vernieuwingsprogramma Wmo budget'	34.390	34.390	34.390	34.390
	Scherper begroten inzet preventiecoördinatoren	20.000	20.000	20.000	20.000
	Scherper begroten sportbeleid en activering	5.000	5.000	5.000	5.000
	Schrappen ontschottingsbudget/maatwerkvoorziening	5.000	5.000	5.000	5.000
	Verlaging budget kosten schade scholen	8.110	8.110	8.110	8.110
Totaal 1. Samenleven		297.500	297.500	297.500	297.500
2. Leefomgeving	Reclame-inkomsten (Centercom) A0 borden is niet opgenomen in de begroting	10.000	10.000	10.000	10.000
	Schade verhalen	10.000	10.000	10.000	10.000
	Verhogen van de afschrijvingstermijn van beschoeiingen van 25 naar 30 jaar	7.800	10.300	13.000	13.000
	Verlagen budget bijdrage aan/adviezen door derden	56.000	56.000	56.000	56.000
	Niet meer meedoen aan de Groen-uitdaging (tegeltwippen NK, Groendoenplein)	10.000	10.000	10.000	10.000
Totaal 2. Leefomgeving		93.800	96.300	99.000	99.000
3. Bedrijvigheid	Onterechte indexatie	7.559	7.559	7.559	7.559
Totaal 3. Bedrijvigheid		7.559	7.559	7.559	7.559
4. Bestuur en ondersteuning	Burgerparticipatie	18.964	18.964	18.964	18.964
	Kosten verzekeringen	111.725	111.725	111.725	111.725
	Algemene goederen en diensten, budget wordt structureel niet aangesproken.	4.634	4.634	4.634	4.634
Totaal 4. Bestuur en ondersteuning		135.323	135.323	135.323	135.323
Algemene dekkingsmiddelen	Bankkosten - Verlaging budget	6.268	6.268	6.268	6.268
	Bijdrage aan/adviezen door derden	1.435	1.435	1.435	1.435

Programma	Maatregel	2026	2027	2028	2029
	Hypotheken personeel Lisse - Verlagings budget	5.792	5.792	5.792	5.792
	Inzet online communicatiemiddelen	2.870	2.870	2.870	2.870
Totaal Algemene dekkingsmiddelen		16.365	16.365	16.365	16.365
Eindtotaal		550.547	553.047	555.747	555.747

4.2 Maatregelen bestuurlijke keuzes

Het college heeft bij de bestuurlijke keuzes diverse bezuinigingsmaatregelen opgenomen een gemiddelde maatschappelijke impact hebben.

Daarnaast is het voornemen om diverse inkomsten vanuit belastingen met 25% te verhogen. Het gaat om toeristenbelasting, secretarieleges, leges omgevingsvergunningen, precariobelasting, hondenbelasting en marktgelden. Het gaat niet om de onroerendezaakbelasting (OZB).

Het effect van de keuzes in de categorie bestuurlijke keuzes lopen op vanaf afgerond € 825.000 in 2026 naar afgerond € 684.000 in 2029.

Programma	Maatregel	2026	2027	2028	2029
1. Samenleven	Schrappen werkbudget	5.000	5.000	5.000	5.000
	Stoppen subsidie Huys Dever (reeds genomen besluit)	85.000	85.000	85.000	85.000
	Stoppen subsidie Meedenkersnetwerk Bollenstreek		5.693	5.693	5.693
	Wegvallen van dorpsdichter, cultureel café en cultuurpagina krant	6.000	6.000	6.000	6.000
Totaal 1. Samenleven		96.000	101.693	101.693	101.693
2. Leefomgeving	Aanpassen van het dimregime van de openbare verlichting	9.200	9.200	9.200	9.200
	Boomgaten in verharding niet meer schoffelen	20.000	20.000	20.000	20.000
	Budget voor buurtgericht werken	6.000	6.000	6.000	6.000
	Economische levensduur van lichtmasten oprekken naar 50 jaar in plaats van 40 jaar	5.800	5.800	5.800	5.800
	Een keuze kan worden gemaakt voor het aanleggen van meer gazon en, bermen in	2.800	4.200	5.600	5.600
	Het stoppen van zwerfvuil ruimen in het groen.	40.000	40.000	40.000	40.000
	Inzet Trigion	14.250	14.250	14.250	14.250
	Minder speeltuinen vervangen	2.200	4.400	6.600	6.600
	Omvorming van gazon naar bermen	15.000	15.000	15.000	15.000
	Schipholdossier	18.656	18.656	18.656	18.656
	Schrappen budget campagne energie besparen	25.000	25.000	25.000	25.000
	Schrappen budget overige dakprojecten en onderzoek	5.000	5.000	5.000	5.000
	Stoppen met de bouwjaren aanpak	5.000	5.000	5.000	5.000
	Verhoging inkomsten	0	0	0	0
	Verlagen budget adviezen onderhoud kunstwerken civiel naar € 0	22.000	22.000	22.000	22.000
	Verlagen onderhoudsbudget groen buitendienst met € 10.000	10.000	10.000	10.000	10.000
	Verlagen van het onderhoudsbudget voor straatmeubilair	10.000	10.000	10.000	10.000
Totaal 2. Leefomgeving		210.906	214.506	218.106	218.106

Programma	Maatregel	2026	2027	2028	2029
3. Bedrijvigheid	Afbouwen Subsidie aan St. Duurzaam Keukenhof-NME	2.897	5.793	8.690	8.690
	Bijdrage Projecten Uitvoeringsprogramma Economic Board Duin- en Bollenstreek	159.626			
	Exploitatiebijdrage St. Greenport Duin- en Bollenstreek	0	0	0	0
	Verlagen werkbudget contactfunctionarissen	6.000	6.000	6.000	6.000
Totaal 3. Bedrijvigheid		168.523	11.793	14.690	14.690
4. Bestuur en ondersteuning	Overige goederen en diensten	5.213	5.213	5.213	5.213
Totaal 4. Bestuur en ondersteuning		5.213	5.213	5.213	5.213
Algemene dekkingsmiddelen	Aankoop diverse materialen	12.459	12.459	12.459	12.459
	Burgerpanel	11.586	11.586	11.586	11.586
	Participatie initiatieven	14.783	14.783	14.783	14.783
	Procentuele verhoging diverse belastingen	390.961	390.961	390.961	390.961
Totaal Algemene dekkingsmiddelen		429.789	429.789	429.789	429.789
Eindtotaal		910.431	762.994	769.491	769.491

4.3 Maatregelen fundamentele keuzes

Het college heeft bij de fundamentele keuzes diverse bezuinigingsmaatregelen opgenomen die een grotere maatschappelijke impact hebben.

Bij deze maatregelen is wel een voorbehoud, namelijk dat meer onderzoek nodig is naar de haalbaarheid en impact. De maatregel ten aanzien van de buurtsportcoaches moet eerst onderzocht worden of deze taken in de nieuwe brede welzijnsorganisatie kunnen worden ondergebracht op een efficiëntere manier.

Bij de maatregel voor onderhoud van openbare verlichting is de uitkomst afhankelijk van het onderzoek naar vervanging door ledverlichting. De verwachting is dat dit lagere onderhoudskosten met zich meebrengt en daardoor een besparing gerealiseerd kan worden.

Het effect van de keuzes in de categorie fundamentele keuzes lopen op vanaf afgerond € 97.000 in 2026 naar afgerond € 412.000 in 2029.

Programma	Maatregel	2026	2027	2028	2029
1. Samenleven	Bezuinigen op de exploitatiebijdrage aan Sportfondsen		162.614	162.614	162.614
	Stoppen/verlagen subsidie buurtsportcoaches		152.000	152.000	152.000
Totaal 1. Samenleven			314.614	314.614	314.614
2. Leefomgeving	Onderhoud openbare verlichting a.g.v. led	90.000	90.000	90.000	90.000
Totaal 2. Leefomgeving		90.000	90.000	90.000	90.000
3. Bedrijvigheid	De kosten voor evenementen bedragen € 7.000.	7.000	7.000	7.000	7.000
Totaal 3. Bedrijvigheid		7.000	7.000	7.000	7.000
Eindtotaal		97.000	411.614	411.614	411.614

Bijlage 1 - Uitgangspunten Programmabegroting 2026-2029

Inleiding

In deze bijlage wordt het financiële beleid (kaders) uiteengezet, waarmee jaarlijks de kadernota, de programmabegroting, de productenraming en de werkplannen worden opgesteld. De in deze bijlage genoemde financiële kaders leiden tot de voorlopige ramingen voor de Begroting 2026-2029.

Indeling programmabegroting 2026-2029

De Programmabegroting 2026-2029 kent de volgende programma's, gelijk aan de Programmabegroting 2025-2028:

1. Samenleven
2. Leefomgeving
3. Bedrijvigheid
4. Bestuur

Daarnaast vormen de Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien onderdeel uit van de indeling. De programma's bevatten enkele thema's. De thema's zijn weer onderverdeeld in speerpunten en ambities uit de kernboodschap.

Toezichtregime provincie

De provincie Zuid-Holland houdt toezicht op de financiën van de gemeenten in de provincie op basis van artikel 203 van de Gemeentewet. In de meest recente Begrotingscirculaire (2026) zijn de wettelijke criteria en een aantal (actuele) onderwerpen opgenomen die bijzondere aandacht verdienen voor het financiële toezicht. Deze gelden ook voor de Programmabegroting 2026-2029.

De provincie kent twee vormen van toezicht:

- Preventief (toezicht vooraf):
De gemeente kan formeel geen uitgaven doen zonder machtiging van de provincie.
- Repressief (toezicht achteraf):
De provincie volstaat ermee de gemeente op afstand te volgen via de begroting, jaarrekening, overige ter kennisneming ingezonden financiële stukken en het voeren van overleg op ambtelijk niveau.

Voor het nemen van de beslissing hierover vormt de provincie zich over de volgende elementen een oordeel:

- De begroting 2026 moet in evenwicht zijn (structurele lasten worden gedekt door structurele baten) of uit de meerjarenraming blijkt dat dit evenwicht in de eerstvolgende jaren tot stand wordt gebracht en uiterlijk in 2029;
- De jaarrekening 2024 moet materieel in evenwicht zijn;
- De vastgestelde jaarrekening 2024 en de begroting 2026 moeten tijdig, respectievelijk voor 15 juli en 15 november 2025, zijn ingezonden.

Lasten

Raadsbesluiten en raadsvoorstellen tot en met mei 2025

Deze kadernota gaat uit van besluitvorming tot en met mei 2025. Uw besluiten en voorstellen tot en met de vergadering van september 2025 betrekken wij bij de samenstelling van de programmabegroting.

Budgetsubsidies, bijdragen etc.

Voor zover (concept) begrotingen 2025 van derden zijn ontvangen, verwerken wij die in de ramingen. De begrotingen van de gemeenschappelijke regelingen zijn al zoveel mogelijk verwerkt.

Onder loon- en prijsstijgingen derden verstaan wij, die loon- en prijsstijgingen die door derden aan de gemeente Lisse worden doorberekend. Hiervoor geldt de Financiële Kaderstelling Hollands-Midden.

Overige lasten

Basis voor de raming van de lasten is de begroting 2025. Voor cao-ontwikkelingen hanteren we een percentage van 2,1% en voor inflatie een percentage van 2,7%. Afwijkingen worden in de begroting 2026 ten opzichte van de gewijzigde begroting 2025 toegelicht.

Kapitaallasten

De raming van de kapitaallasten is een gevolg van de in het verleden gedane investeringen. Hierbij wordt ook rekening gehouden met de lasten die voortvloeien uit de noodzakelijke vervangingsinvesteringen. De rente bedraagt 1,5%.

Onvoorzien

In de Kadernota 2026-2029 is geen post onvoorzien opgenomen.

Baten

Algemene uitkering uit het Gemeentefonds

De uitkomsten van de Meicirculaire 2025 zijn verwerkt in deze Kadernota 2026-2029. Dit is ook de grondslag van door de raming in de Programmabegroting 2026-2029.

Woonlastendruk (OZB, afvalstoffenheffing en rioolheffing)

Voor afvalstoffenheffing en rioolheffing geldt dat er 'kostendekkende tarieven' worden gehanteerd. De opbrengsten uit deze tarieven moeten de lasten dekken voor deze taakvelden.

Dit houdt in dat de tarieven minimaal met het percentage van inflatie stijgen. Ook voor de OZB geldt dat het basisuitgangspunt is dat deze stijgt met het percentage van inflatie, 2,7%.

Gemeentelijke belastingen

In december 2025 staan de belastingverordeningen op de agenda voor behandeling in de raad. De inflatie bedraagt 2,7%.

Precariobelasting

De gemeente heft precariobelasting op (zomerseizoen)terrassen en vaste tijdelijke standplaatsen, mits deze gebruik maken van de openbare dienst bestemde gemeenteground.

Belastingen en rechten die de gemeente niet heft

De gemeente heft geen baat- en forensenbelasting en parkeerbelastingen.

Overige leges en tarieven

De voorstellen tot wijziging van de legesverordeningen worden nog aan u voorgelegd en behandeld in uw raad van december 2025.

Marktgeld

De markttarieven worden in 2026 verhoogd met het inflatiepercentage van 2,7%.

Huren gemeentelijke eigendommen

Het gaat hierbij veelal om afzonderlijke huurovereenkomsten met daarin opgenomen de wijze waarop de huren worden aangepast.

Huren gemeentelijke woningen

De huurstijging van de gemeentelijke woningen is gerelateerd aan de (afgeronde) gemiddelde huursomstijging, gericht op een gemiddeld inflatievolgende huurontwikkeling met oog voor de belangen van huurders en verhuurders.

Huren gemeentelijke eigendommen, sportaccommodaties

De huurtarieven van de gemeentelijke sportaccommodaties zullen afzonderlijk aan u worden voorgelegd of volgen het bestaande beleid.

Bijlage 2 – Overzicht niet gekozen maatregelen

Zie afzonderlijk bestand

Bijlage 3 - Eerder besloten ombuigingen

In deze paragraaf wordt de stand van zaken van de eerder besloten (uiterlijk bij de Programmabegroting 2025-2028) ombuigingen weergegeven. In onderstaande tabel is een totaaloverzicht opgenomen. Daarna wordt per ombuiging de stand van zaken kort beschreven. Veel van de ombuigingen zijn gerealiseerd. Bij het schrijven van de kadernota konden nog niet alle ontwikkelingen ook zorgvuldig worden verwerkt in LIAS. Bij de betreffende onderwerpen staat dit toegelicht. De verwerking zal plaatsvinden bij het opstellen van de Begroting 2026.

Programma	2026	2027	2028	2029
1. Samenleven				
a. Strategische opgave: Kostenvermindering sociaal domein: HbH light	-165.000	-165.000	-165.000	-165.000
b. Strategische opgave: Subsidieverordening in lijn met de MAG	-100.000	-100.000	-100.000	-100.000
c. Taakstelling WMO	-150.000	-150.000	-150.000	-150.000
Totaal programma 1. Samenleven	-415.000	-415.000	-415.000	-415.000
2. Leefomgeving				
a. Omgevingsdienst WH - onderuitputting uren	-50.000	-50.000	-50.000	-50.000
b. Omgevingsdienst WH - zienswijze 2025	-24.720	-25.544	-26.574	-26.574
Totaal programma 2. Leefomgeving	-74.720	-75.544	-76.574	-76.574
3. Bedrijvigheid				
a. Geen.	0	0	0	0
Totaal programma 3. Bedrijvigheid	0	0	0	0
4. Bestuur en ondersteuning				
a. Strategische opgave: Accommodatiebeleid	-145.000	-145.000	-145.000	-145.000
b. Energiebesparing	-340.000	-681.000	-681.000	-681.000
c. Strategische opgave: Gemeenschappelijke regelingen	-100.000	-100.000	-100.000	-100.000
Totaal progr. 4. Bestuur en ondersteuning	-585.000	-926.000	-926.000	-926.000
5. Algemene Dekkingsmiddelen				
a. Geen	0	0	0	0
Totaal Algemene dekkingsmiddelen	0	0	0	0
Totaal	-1.074.720	1.416.544	1.417.574	-1.417.574

1. Strategische opgave: Kosten vermindering sociaal domein: HbH light (1a) en Taakstelling Wmo (1c)

Door de ISD Bollenstreek zijn maatregelen genomen om te komen tot een besparingen. Deze zijn in de begroting van de ISD Bollenstreek opgenomen. Met het verwerken van de begroting van de ISD Bollenstreek zijn beide ombuigingen verrekend met het voordeel uit de begroting van de ISD Bollenstreek.

2. Strategische opgave: Subsidieverordening in lijn met de MAG (1b)

Er is afgelopen jaar hard gewerkt aan de nieuwe subsidieverordening. Tegelijk is bestuurlijk ook gewerkt aan het anders kunnen wegzetten van taken aan één brede welzijnsorganisatie en wordt er kritisch gekeken of de extra middelen voor de bibliotheek vereist zijn om te voldoen aan de wettelijke taken. In het kader van het proces heroverwegingen is de bestuurlijke keuze opgenomen om te besparen op het beheer van Huis Dever en mee te denken hoe en door wie dat beheer kan worden overgenomen. Die bestuurlijk keuze moet in de administratie nog gekoppeld worden aan deze ombuiging.

3. Omgevingsdienst West-Holland (2a, 2b)

De Omgevingsdienst West-Holland heeft voor 2026 en verder een structureel lagere begroting ingediend als gevolg van het kader van de FGKR. Een deel van het voordeel is verrekend met de al eerder opgenomen ombuigingen.

4. Strategische opgave Accommodatiebeleid (4a)

Met het raadsbesluit op het accommodatiebeleid en het aanvullende raadsbesluit op Floralis kan er structureel een besparing worden gerealiseerd van € 302.000. De verwerking hierin voor de exploitatie en investeringen is een flinke klus die wordt uitgevoerd bij het opstellen van de integrale Begroting 2026. Dan wordt er ook een vertaling gemaakt naar de meerjarenraming. Want de besparing is conform het beleid nu opgenomen in een periode van 5 jaar.

Het bedrag dat nu al wel is opgenomen is de vrijval van structurele middelen als gevolg van de verkoop van de Frans Halsstraat.

5. Energiebesparing (4b)

Na het opnemen van de ombuiging op energie is langs diverse sporen gewerkt aan het verbeteren van het inzicht en de sturing op energie. Dit heeft geleid tot een analyse, advies en diverse maatregelen. Er is een inverdieneffect opgenomen voor de zonnepanelen op het Waterkanten voor een bedrag van € 47.520. Verder is bij de heroverwegingen als laaghangend fruit een post van € 200.000 opgenomen vanwege de doorbelasting van energiekosten (publieke heffingen) aan sportverenigingen Ter Specke. Tot slot is een externe energie-adviseur gevraagd om op basis van een marktanalyse en begrotingsanalyse te komen met een advies. Het advies is dat de begroting met € 340.000 neerwaarts kan worden bijgesteld. Wanneer bij de begroting de administratie is bijgewerkt dan resteert er nog een ombuiging van € 93.480. De laatste stap is het definitief vaststellen van besparingen als gevolg van andere maatregelen in de buitenruimte en kantoorruimte.

6. Strategische opgave: Gemeenschappelijke regelingen (4c)

Bij de Belastingssamenwerking Belastingen Bollenstreek is de verdeling van de deelnemersbijdrage geactualiseerd. Als gevolg hiervan is de bijdrage van Lisse verlaagd met een bedrag van € 31.220 in 2026 en vanaf 2027 € 74.533. Dit voordeel is verrekend met de strategische opgave Gemeenschappelijke regelingen. Het restant bedrag wordt bij de begroting nog administratief verwerkt ten aanzien van de diverse bijdragen die vanuit de gemeenschappelijke regelingen, zoals HLTsamen, wordt gedaan.

Hieronder is een overzicht opgenomen van de laatste stand van de administratie. Deze bedragen sluiten ook aan bij het totaaloverzicht zoals opgenomen in het hoofdstuk Meerjarenraming. Maar met de toelichting die bij de diverse posten is gegeven is de doorkijk dat alle ombuigingen concreet bij de begroting worden ingevuld. De enige onzekerheid zit op het restantbedrag voor energie.

Programma	2026	2027	2028	2029
1. Samenleven				
a. Strategische opgave: Kostenvermindering sociaal domein: HbH light	0	0	0	0
b. Strategische opgave: Subsidieverordening in lijn met de MAG	-100.000	-100.000	-100.000	-100.000
c. Taakstelling WMO	0	0	0	0
Totaal programma 1. Samenleven	-100.000	-100.000	-100.000	-100.000
2. Leefomgeving				
a. Omgevingsdienst WH - onderuitputting	0	0	0	0
b. Omgevingsdienst WH – zienswijze 2025	0	0	0	0
Totaal programma 2. Leefomgeving	0	0	0	0
3. Bedrijvigheid				
a. Geen.	0	0	0	0
Totaal programma 3. Bedrijvigheid	0	0	0	0
4. Bestuur en ondersteuning				
a. Strategische opgave: Accommodatiebeleid	-53.580	-53.580	-53.580	-53.580
b. Energiebesparing	47.520	-293.480	-293.480	-293.480
c. Strategische opgave: Gemeenschappelijke regelingen	-68.780	-25.467	-25.467	-25.467
Totaal progr. 4. Bestuur en ondersteuning	-74.840	-372.527	-372.527	-372.527
5. Algemene Dekkingsmiddelen				
a. Geen	0	0	0	0
Totaal Algemene dekkingsmiddelen	0	0	0	0
Totaal	-174.840	-472.527	-472.527	-472.527